

**ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՍԱՀՄԱՆԱՓԱԿ
ՏԵՍԱՆԵԼԻՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ
Մաս I. Գիշերային մարտական գործողություններ**

Այս ուղեցույցը նախատեսված է համագորային զորքերի զորամասերի (ստորաբաժանումների) հրամանատարներին օգնելու համար: Հրատարակության դրությամբ (առաջարկությունները) բացատրում և մանրամասնում են գիշերային մարտերի մարտավարական հնարքները և այն հաջողությամբ վարելու կարողությունը տարբեր իրավիճակներում:

Գիշերային ժամերին և սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում զգալիորեն սահմանափակվում է դիտարկման օբյեկտների հայտնաբերման տեսանելիությունն ու տիրույթը, նվազում է օբյեկտների գունային ընկալումը և կազմաձևը գնահատելու հնարավորությունները, բարդանում է տեղաշարժը և կողմնորոշումը, վատթարանում է փոխգործակցության և մարտական գործողությունների կառավարման միջոցառումների իրականացման պայմանները, նվազում է զենքի մեծ մասի կիրառման արդյունավետությունը:

Սակայն գիշերը չի կարող հանդիսանալ գործողությունների ակտիվության նվազման պատճառ: Ընդհակառակը, սահմանափակ տեսանելիության պայմանները պետք է օգտագործվեն հետագա ջանքերի կառուցման համար: Գիշերը մարտական գործողությունների շարունակական վարումը դառնում է օբյեկտիվ անհրաժեշտություն, իսկ գիշերային գործողությունները՝ զորքերի սովորական գործողություններ: Հետևաբար, ստորաբաժանումները պետք է սովորեն մարտական առաջդրանքները կատարել նաև գիշերը և սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում, ինչպես դա իրականացվում է ցերեկը (լուսավոր պայմաններում):

1. Գիշերային պայմանների ազդեցությունը մարտական գործողությունների վրա

Գիշերային խավարը ազդում է ստորաբաժանումների գործողությունների վրա ինչպես դրականորեն, այնպես էլ բացասաբար:

Գիշերային գործողությունները նպաստում են մարտի հաջող և շարունակական զարգացմանը, ինչը ժամանակակից պայմաններում զորքերի գործողությունների բնութագրական առանձնահատկությունն է և հակառակորդի նկատմամբ հաղթանակի հասնելու անփոխարինելի պայման: Դրանք նպաստում են հանկարծակիի հասնելուն և որոշ չափով թույլ են տալիս թաքցնել ստորաբաժանումների գործողությունները հակառակորդի դիտարկման միջոցներից: Գիշերը խոցման բոլոր միջոցներից կրակի վարման արդյունավետությունը նվազում է: Հրետանու, ականանետների և տանկերի նշանառու կրակը սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում, առանց գիշերային տեսողության սարքերի և լուսավորության միջոցների օգտագործման, զգալիորեն բարդանում է: Դա իր հերթին նպաստում է հակառակորդին կրակով կորուստներ պատճառելու նվազեցմանը և պահանջում է միջոցներ ձեռնարկել կրակի արդյունավետությունն ապահովելու համար:

Գիշերը հակառակորդի կողմից անմիջական շփման պայմաններում գտնվող ստորաբաժանումների դեմ ճշգրիտ գնք կիրառելու ռիսկը որոշ չափով նվազում է: Գիշերը անձնակազմից պահանջվում է ավելի զգոն լինել և միջոցներ ձեռնարկել թշնամու կողմից անակնկալ հարձակումները կանխելու համար:

Գիշերային պայմանները, ինչ խոսք, ավելի լավ են ապահովվում ստորաբաժանումների քողարկումը հակառակորդի դիտարկման միջոցներից և հակառակորդի օդային հարվածներից, քան ցերեկային պայմանները: Բայց գիշերը հաջողությամբ գործում են միայն այն ստորաբաժանումները, որոնց անձնակազմն աչքի է ընկնում բարձր բարոյական ոգով և գերազանց մարտական պատրաստվածությամբ, համակողմանի ապահովվածությամբ և գիշերային գործողությունների նախապատրաստմամբ:

Գիշերը ավելի դժվար է վերահսկել և կողմնորոշվել տեղանքում, ինչի արդյունքում բարդանում է ՍՌՏ-ի կիրառումը և որոշակի դժվարություններ են ստեղծվում մարտում ստորաբաժանումների կառավարման հարցում: Այս առումով զորքերի առաջխաղացման տեմպը կարող է նվազել, հատկապես կտրտված տեղանքում, սարքավորված ճանապարհների բացակայության և ստորաբաժանումների կողմից բարդ խոչընդոտները հաղթահարելու պարագայում:

Գիշերը կողմնորոշվելու դժվար պայմանները սահմանափակում են, իսկ որոշ դեպքերում բացառում են մարտի ընթացքում ստորաբաժանումների կողմից մանևրելու հնարավորությունը: Հետևաբար, եթե անհրաժեշտ է մանևր անցկացնել, այն պետք է լրջորեն պատրաստվի ըստ ամենապարզ մտահղացման: Գիշերը բարդանում է հարևանների հետ (համագորային ստորաբաժանումների և այլ զորատեսակների ու հատուկ զորքերի ստորաբաժանումների միջև) փոխգործողության պահպանումը: Փոխգործողության հարցերը նպատակահարմար է հստակեցնել և համաձայնեցնել նախօրոք հնարավորության դեպքում օրվա լուսավոր ժամերին: Անհրաժեշտ է, որ փոխգործակցող բոլոր ստորաբաժանումները ճշգրիտ իմանան փոխգործողության առաջադրանքներն ու ազդանշանները, նույնականացման նշանները, ինչպես նաև պահպանեն միմյանց միջև շարունակական կապը:

Գիշերը անձնակազմի հոգնածության աճը կարող է հանգեցնել ստորաբաժանման գործողությունների ակտիվության և արձագանքունակության նվազմանը,

ինչպես նաև զգոնության նվազմանը, ինչը կարող է ազդել մարտական առաջադրանքների կատարման վրա: Հետևաբար, ստորաբաժանման հրամանատարները պետք է գիշերային գործողություններից առաջ հանգստի ժամանակ տրամադրեն և հմտորեն ձեռնարկեն միջոցառումներ անձնակազմի ֆիզիկական ուժն ու մարտական ոգին պահպանելու և վերականգնելու համար:

Գիշերային գործողությունների ընթացքում սահմանափակ տեսանելիության արդյունքում հնարավոր է ցանկացած տեսակի պատահականություն և անակնկալ, ինչը բարդացնում է իրավիճակը և ստեղծում շփոթություն:

Գիշերային պայմանները էական ազդեցություն են ունենում մարդու նյարդային համակարգի վրա և բարդացնում ՄՌՏ-ի կիրառումը: Այսպիսի ազդեցությունները հայտնվում են սահմանափակ տեսանելիության և մարդկանց վրա ձայնային և լուսային էֆեկտների ազդեցության պատճառով, որոնք բնորոշ են մարտական իրավիճակներին, որոնք էլ գիշերը սովորաբար ընկալվում են աղավաղված տեսքով: Գիշերը ձայնն ավելի բարձր է լսվում, իսկ լույսն ավելի ուժեղ է ազդում մարդու տեսողության վրա, աղավաղվում է հեռավորությունների և տեղական առարկաների մասին պատկերացումները: Մուգ առարկաները ավելի հեռու են թվում, իսկ բաց առարկաները՝ ավելի մոտ:

Գիշերը լուսավորության մակարդակը նվազում է, աչքերի հակապատկերային զգայունության շեմը մեծանում է, օբյեկտների տեսանելիության միջակայքը նվազում է, և դրանց գույները չեն տարբերվում, տեսողության սրությունը նվազում է: Գիշերային տեղումներն էլ ավելի են նվազեցնում տեսանելիությունը:

Գիշերը «լուսից-մութ» սահմանը անցնելիս բնորոշ է տեսողության համար բավականին երկար ժամանակահատվածում հարմարվելու առանձնահատկության անհրաժեշտությունը, որը որոշակի պայմաններում կարող է բավարար չլինել: Հետևաբար, գիշերը պետք է պաշտպանել աչքերը սպիտակ լույսից (մարտական մեքենաների լուսարձակների լույսերից, այրվող լուցկիներից, կրակայրիչներից և այլն) կամ անմիջապես օգտագործել կարմիր լույսով լապտերներ, ինչը զգալիորեն կնվազեցնի հարմարվելու ժամանակը:

Սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում մարդիկ հակված են լարել իրենց տեսողությունը կամ լրացնել այդ բացը լսողությամբ: Մթության մեջ մարդու համար շատ դժվար է կողմնորոշվել տեղանքում, պահպանել շարժման ճիշտ ուղղությունը կամ որոշել հակառակորդի դիրքերում թիրախների տեղը: Միայն լավ պատրաստված զինվորները կարող են գործել և վստահորեն կիրառել մարտական տեխնիկան և սպառազինությունը ինչպես գիշերը, այնպես էլ ցերեկը:

Առանց համապատասխան մարզումների մարդկանց մոտ խոցելիությունը մեծանում է, և նրանք արագ հոգնում են, իսկ նրանցից ոմանք էլ տրվում են խուճապային տրամադրություններին: Այս վիճակի հոգեբանական հիմքը վախի զգացումն է՝ մարդու բնագոյային արձագանքը իրեն սպառնացող վտանգին: Վախի զգացումը կարող է առաջանալ տարբեր պատճառներով: Գիշերը, նույնիսկ լուսնի լույսի ներքո, մարտական իրավիճակում անձանոթ տարածքում, մարտական փորձ չունեցող մարտիկները կարող են անհիմն չափազանցնել վտանգը: Սովորական տեղական առարկաներ այդպիսիների աչքում հայտնվում են անսովոր չափերով և ձևերով, դրանցում նրանք տեսնում են վտանգավոր առարկաներ և թվեր :

Մթության մեջ տեղանքը խաբուսիկ է: Այն թվում է հարթ, չնայած իրականում այն ունի տարբեր անհարթություններ՝ փոսեր, բլուրներ, առուններ, կիրճեր: Շատ տեղական օբյեկտներ արհեստական լույսի ներքո տարբեր կերպ են ընկալվում, քան

ցերեկային ժամերին: Մուգ օբյեկտները ավելի փոքր են թվում, դեղին օբյեկտները՝ սպիտակ, իսկ բաց կանաչ օբյեկտները՝ դեղնավուն:

Մարտական պայմանները հաճախ կախված են գիշերվա բնույթից: Գիշերները կարող են լինել շատ մութ կամ չափավոր լուսավոր: Մութ գիշերը կարող է հատկապես արդյունավետ լինել թիրախներ որոնելու կամ թշնամու պաշտպանության մեջ գտնվող չգրադեցված ճեղքերից ներթափանցելու համար:

Այնուամենայնիվ, կախված եղանակային պայմաններից, գիշերը տեսանելիությունն ու լսելիությունը կարող են շատ տարբեր լինել: Այսպիսով, անձրևոտ գիշերը ոչ միայն դժվար է կողմնորոշվելու համար, այլև ի հայտ են գալիս հատուկ հնչյուններ, որոնք առաջանում են պատահական թփերի հետ հանդերձանքի առարկաների շփման արդյունքում: Տեղաշարժը բարդանում է, իսկ գիշերային տեսողության սարքերի օգտագործման արդյունավետությունը նվազում: Լուսավոր գիշերներին տեղանքում կողմնորոշումը հեշտանում է, ուստի կարելի է դիտել հեռադիտակով:

Արհեստական լուսավորության և գիշերային տեսողության սարքերի բացակայության դեպքում նշանակետերը երևակայվում են հիմնականում ըստ ապաքողարկիչ նշանների: Լապտերի, լուսարձակների, խարույկի, վառված լուցկու լույսը կարելի է տեսնել զգալի հեռավորության վրա: Կրակոցներից առաջացած բոցի միջոցով հնարավոր է պարզել հակառակորդի կրակային միջոցների տեղերը: Որպես կանոն, դիտարկումն իրականացվում է անզեն աչքով, և միայն թիրախի նշանները հայտնաբերելուց հետո դրա մանրամասները և տեղը ճշտվում են օպտիկական սարքերով:

Գիշերը երբեմն դժվար է լինում թիրախի ճշգրիտ տեղը որոշելը: Նման դեպքերում դիտորդները գործում են հետևյալ կերպ: Տեսնելով փողայից արձակված բոցը, նրանք վերցնում են հատուկ պատրաստված ցուցիչ, ուղղում այն լույսի ուղղությամբ և այդ դիրքում ամրացնում այն: Լուսաբացին, օգտագործելով ցուցիչի ուղղությունը, նրանք նշում են կրակի ճշգրիտ տեղը:

Բնական աղմուկը, հատկապես փոթորկի ժամանակ, կարող է օգտագործվել թշնամուն մոտ հեռավորությունից գաղտնի մոտենալու համար: Լավագույնն է մոտենալ թշնամուն, երբ քամին փչում է նրանց կողմից: Այս նպատակով հատկապես առավելություն են մատախուղային կամ անձրևոտ գիշերները, երբ ամբողջ միջավայրը դառնում է անորոշ և մշուշոտ:

Ձմեռային գիշերը տեսանելիությունն ու լսողությունը կարող են զգալիորեն բարելավվել: Մուգ առարկաների ուրվագծերը կտրուկ առանձնանում են սպիտակ ֆոնին: Ոտնահետքերը հեշտությամբ տեսանելի են, ուստի ձյունառատ գիշերին հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել քողարկմանը:

Արևելյան շրջաններում մթնշաղն ու լուսաբացները կարճ են: Մայրամուտից հետո կտրուկ մթնում է, ջերմաստիճանը կտրուկ նվազում: Առանց լուսնային գիշերների շատ մութ, իսկ եթե երկնքում աստղերը պայծառ փայլում են, ապա կարող են ծառայել որպես լավ արտահայտված ուղենիշներ: Լուսնի լույսը շատ պայծառ է, ուստի լուսնայակ գիշերներին ստորաբաժանումները տեղաշարժելիս մեծ աշխատանք չի առաջացնելու:

2. Մարտական գործողությունների լուսային ապահովումը

Ստորաբաժանումների մարտական գործողությունների լուսային ապահովումը գիշերային տեսողական սարքերի, լուսային ազդանշանների, լուսավորության,

ծխածածկույթի և տեխնիկական այլ միջոցների կազմակերպված օգտագործման միջոցառումների շարք է, որը գիշերը և սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում նախատեսված է յուրային ստորաբաժանումների մարտական առաջադրանքների կատարումը հեշտացնելու, միևնույն ժամանակ հակառակորդի զորքերի գործողությունները բարդացնելու համար:

Լույսի մատակարարման համար օգտագործվում են:

- գիշերային նշանոցներ, գիշերային տեսողական սարքեր, դիտարկման սարքեր, ինժեներական ապահովման առաջադրանքները կատարելու գիշերային տեսողական սարքեր;

- լուսագդանշանային միջոցներ, ազդանշանային փամփուշտներ և ականներ, ուղենիշային ազդանշանային ավիացիոն ռումբեր, հետագծող արկեր և փամփուշտներ, ազդանշանային լույսերի հավաքածուներ, լուսացույցներ, ցուցանակներ և էկրաններ էլեկտրական լուսավորությամբ, ազդանշանային լուսամփոփներ, փոքր և մեծ ընթացային լույսեր, ինչպես նաև ստորաբաժանումներում պատրաստված լուսային ցուցանակներ, ներկված լյումինեսցենտային, ֆոսֆորային ներկերով կամ սպիտակ ներկով, մութ ժամանակ տեսանելի լուսավորող միջոցներ՝ լուսարձակող փամփուշտներ, արկեր և ականներ, ավիացիոն ազդանշանային ռումբեր և տարբեր լուսավորող սարքեր, որոնք տեղադրված են տանկերի, ՀՄՄ-ների (ԶՓՄ-ների) և այլ տեխնիկայի վրա:

Բացի այդ, լուսային ապահովման առաջադրանքների կատարման համար կարող են օգտագործվել հրկիզող և ծխային ավիացիոն ռումբեր, հրետանային արկեր (ականներ), ինչպես նաև հետախուզություն իրականացնող ստորաբաժանումների կողմից ստեղծված հրդեհների օջախներ և այլ միջոցներ:

Լուսավորող միջոցները, կախված նպատակից, լինում են կարճ հեռահարությամբ կամ հեռահար լուսավորող:

Կարճ հեռահարության լուսավորող միջոցներն օգտագործում են յուրային զորքերի մարտակարգերից առաջ հակառակորդի թիրախները (օբյեկտները) լուսավորելու համար, երբ գիշերային տեսողական սարքերը բավարար չեն կամ դրանք անարդյունավետ են, կամ էլ անհրաժեշտ է տեղանքը լուսավորելու համար: Հեռահար լուսավորող միջոցներն օգտագործվում են հակառակորդի թիրախները (օբյեկտները) իր գտնվելու վայրի խորքում լուսավորելու համար՝ դրանք հետախուզելու և խոցելու, տեղանքում յուրային զորքերը նշանացուցելու և կողմնորոշելու նպատակով:

Լուսավորության ապահովման խնդիրներն են.

- գիշերային տեսողական սարքերի մարտավարատեխնիկական հնարավորությունների առավելագույն օգտագործումը և լուսավորության միջոցների հմուտ կիրառումը հակառակորդի թիրախների (օբյեկտների) և նրանց կրակային խոցման միջոցները ժամանակին դիտարկելու համար;

- հակառակորդի կուրացումը և նրա լուսային ապահովման միջոցների դեմ պայքարը;

- զորքերի կողմնորոշումը;

- լուսային ազդանշանների կիրառումը ստորաբաժանումների կառավարման և դրանց միջև փոխգործակցության, ինչպես նաև փոխադարձ ճանաչման, ծանուցման, թիրախի նշանացուցման և հետախուզման համար;

- օբյեկտների և տեղանքի լուսավորությունը՝ հետախուզական, քիմիական, ինժեներական և այլ խնդիրների առավել բարենպաստ կատարման համար;

- հակառակորդին ապատեղեկատվությամբ ապահովումը:

Հակառակորդի նշանակետերի (օբյեկտների) հետագա հետախուզումը և դրանց կրակային ոչնչացումը, որպես կանոն, իրականացվում է գիշերային տեսողության սարքերի մարտավարական և տեխնիկական հնարավորությունների առավելագույն օգտագործմամբ:

Գիշերային տեսողության սարքերի գործողության շառավիղը մեծացնելու համար տեղանքը լուսավորվում է աղոտ լուսավորությամբ կամ ինֆրակարմիր լուսավորության միջոցով:

Եթե գիշերային տեսողության սարքերի քանակը բավարար չէ կամ դրանք անարդյունավետ են, բրիգադի (գնդի) հրամանատարը կարող է որոշում կայացնել լրիվությամբ լուսավորել թշնամու նշանակետերը (օբյեկտները) և տեղանքը:

Լուսավորության միջոցները և գիշերային տեսողության սարքերը կիրառվում են իրենց նպատակային նշանակության համաձայն՝ էլեկտրոնային և այլ տեխնիկական սարքավորումների հետ միասին: Դրանց կիրառումը վերահսկում է իրավասու հրամանատարը:

Բոլոր դեպքերում լուսավորության միջոցներն օգտագործվում են այնպես, որ ստեղծած լուսավորությունը չբացահայտի յուրային զորքերը կամ չխանգարի գիշերային տեսողության սարքերի օգտագործմանը:

Անընդհատ լուսավորությունն ապահովելու համար հատկացվում են պահեստային և կրկնօրինակող միջոցներ:

Թշնամու կուրացումը իրականացվում է նրանց գիշերային տեսողության սարքերով դիտարկման, օգտագործման (կիրառման) և նշանառու կրակի վարման ու կողմնորոշման ունակությունը խոչընդոտելու նպատակով: Այն կազմակերպվում է լուսավորության, հրկիզող և ծխային սարքերի միջոցով: Դրանց առավելագույն արդյունավետությունը ձեռք է բերվում, երբ դրանք տեղակայվում են հարձակման գլխավոր ուղղությամբ մարտական գործողությունների ամենակարևոր պահերին՝ անսպասելիորեն և լայն ճակատով:

Հակառակորդի լուսային ապահովման միջոցները կրակով ճնշելու (ոչնչացնելու) խնդիրը, որպես կանոն, լուծում են հրետանին, ավիացիան և հակաօդային պաշտպանության ստորաբաժանումները:

Զորքերի կողմնորոշումն իրականացվում է թշնամու գտնվելու վայրում տեղական օբյեկտների լուսային կողմնորոշիչների (փեդկերի) կամ լուսավորության (աղոտ լուսավորության) տեղադրմամբ՝ ստորաբաժանումների գործողությունների ուղղությունները և նրանց միջև սահմանազատման գծերը նշելու համար: Այդ նպատակով օգտագործվում են տարբեր լուսավորիչներ և լուսային ազդանշանային միջոցներ, իսկ որոշ դեպքերում ստեղծվում են հրդեհների օջախներ: Զորքերի տեղակայման վայրում կամ տարածքում տեղաշարժվելիս կողմնորոշումը կատարվում է հաշվեցուցակային կամ զորամասերում (ստորաբաժանումներում) պատրաստված լուսաազդանշանների միջոցով, որոնք հակառակորդի կողմից աննկատ են:

Լուսային ազդանշաններով նշվում են.

- երթևեկության երթուղիները, ելման, կարգավորման, ծավալման և հարձակման անցելու բնագծերը, տեղանքի վարակված հատվածները, ականապայթյունային արգելապատնեշների անցումներն ու գետանցները;

- ղեկավարման կետերը, հատուկ մշակման կետերը, կապի հանգույցները, տեխնիկայի լիցքավորման, նյութական միջոցներով համալրման կետերը և այլ օբյեկտներ;

• ուղղաթիռների վայրէջքի հարթակները, ինչպես նաև մարտավարական օդային դեսանտի թռիչքային գոտիները:

ՄՌՏ-ն նույնականացվում է հատուկ նույնականացման (ազդանշանային) նշաններով, որոնք բաց կամ սպիտակ ներկով ամրացվում են տանկերի, ՀՄՄ-ների (ԶՓՄ-ների), քարշակների, մեքենաների կողային մասում, ինչպես նաև թնդանոթների և ակնաններեղի պատյանների վրա:

Ստորաբաժանումները առավել հուսալիորեն կառավարելու և դրանց միջև փոխգործողությունը պահպանելու, ինչպես նաև փոխադարձ նույնականացման, ծանուցման և նշանացուցման համար, անհրաժեշտ է իրականացնել լուսային ազդանշաններով և այլ միջոցներով:

Այս միջոցների օգնությամբ հրամանատարներն ու շտաբները հաղորդում և ստանում են ազդանշաններ շարժման սկզբի կամ ավարտի, գործողության ուղղության փոփոխության, հանձնարարված խնդիրների կատարման, կրակի կանչի, տեղաշարժման կամ դադարեցման, ինչպես նաև տեղանքում իրենց դիրքի մասին:

Գիշերային մարտական գործողությունների ժամանակ մարտական աջակցության առաջադրանքները սովորաբար կատարվում են գիշերային տեսողության սարքերի միջոցով: Եթե դրանք անհասանելի են կամ անարդյունավետ են, կարող են օգտագործվել լուսային ազդանշանային սարքեր, ինչպես նաև աշխատանքային տարածքների կամ դրանց սահմանների տեղային կամ ուղղակի լուսավորությունը: Այս նպատակով օգտագործվում են տարբեր էլեկտրական լույսի աղբյուրներ, լուսարձակող (ինքնալուսավորվող) և սպիտակ ներկված նշաններ (մարկերներ) և ժապավեններ:

Հակառակորդին ապակողմնորոշելու համար, համաձայն ընդհանուր օպերատիվ քողարկման պլանի, կարող են նշանակվել գորքերի մարտակարգի կեղծ կենտրոնացման տարածքներ և տարրեր, շարժման երթուղիներ, անցումներ, հրամանատարական կետեր և այլ օբյեկտներ, ինչպես նաև գորքերի կեղծ գործողություններ:

Լուսավորության միջոցները չպետք է բացահայտեն յուրային ուժերի գտնվելու վայրը և խմբավորումը, նրանց մարտական պատրաստվածությունը կամ հրամանատարների մտահոգումները: Այդ նպատակով մարտի նախապատրաստական փուլում պահպանվում է գիշերային տեսողության սարքերի և լուսավորության սարքավորումների կիրառման նախկինում սահմանված ռեժիմը:

3. Դիտարկում (գաղտնալսում): Գիշերային և սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում կողմնորոշման միջոցները

Գիշերային դիտարկումը կարող է իրականացվել տարբեր պայմաններում՝ տեղանքի արհեստական լուսավորության և առանց դրա, գիշերային տեսողության սարքերի օգնությամբ և առանց դրանց: Գիշերը դիտարկումն իրականացվում է նույնքան անընդմեջ, որքան ցերեկը:

Մարտական գործողությունների փորձը վկայում է, որ հակառակորդի գործողությունները, որպես կանոն, դիտարկվում են ստորաբաժանումների կամ վաշտերի հենակետերի (դասակների հենակետերի) շուրջը տեղակայված հիմնական դիտակետերից, բացի այդ գիշերը կազմակերպվում են լրացուցիչ դիտակետեր (շարժական դիտակետեր), որոնք սովորաբար տեղակայվում են առաջնագծում կամ բոլոր գերիշխող բարձունքներում (բլուրների վրա) կամ էլ յուրային առաջնագծի առջևի արգելապատնեշների եզրերում, ինչը թույլ տալիս դիտարկել և վերահսկել

ցանկացած շարժական միջոցների (բեռնատարներ, միկրոավտոբուսներ և այլն) տեղաշարժը, որոնք կարող են օգտագործվել ականանետներ և այլ զինամթերք տեղափոխելու համար:

Գիշերային դիտարկման հաջողությունը մեծապես կախված է դիտորդի կամ դիտակետի նախնական պատրաստությունից: Այս նախապատրաստումը բաղկացած է դիտարկման գոտում տեղանքի մանրակրկիտ ուսումնասիրությունից, հիշելով դրա ուրվագծերը, հակառակորդի թաքնված նենգաբարոյության ուղղությունները, կողմնորոշիչների տեղակայման վայրերը և տեղական առարկաների դասավորությունը: Եթե անհրաժեշտ է, ապա պետք է նախապես նախանշեք դիտարկման վայրը և դրան հասնելու երթուղին: Բացի այդ, գիշերը ավելի լավ կողմնորոշվելու համար անհրաժեշտ է նշել դիտարկման ոլորտի սահմանները, ուղենիշների ուղղությունները և տեղական ամենակարևոր առարկաները հստակ տեսանելի նշաձողերով՝ սպիտակ ցցերի տեսքով (քարեր և այլն), ինչպես նաև որոշել դրանց ուղղությունը ազիմուտով:

Եթե դիտորդը կամ դիտակետը գտնվում է հակառակորդից ոչ հեռու, ապա դիտարկումը կատարվում է գիշերը նույն վայրից, ինչ ցերեկը:

Քայց երբեմն գիշերային դիտարկման վայրը պետք է ավելի մոտ լինի հակառակորդին: Այս դեպքում տեղ պետք է ընտրել ցածրադիր վայրում, որպեսզի տեղանքում գտնվող օբյեկտները, հատկապես այն հատվածներում, որտեղ սպասվում է հակառակորդի հայտնվելը, հնարավորինս պրոյեկտվեն գիշերային երկնքի ֆոնին: Դիտակետն իր ստորաբաժանումներից առաջ կամ հակառակորդի անմիջական հարևանությամբ տեղակայելիս անհրաժեշտ է միջոցներ նախատեսել նրա վրա հնարավոր հարձակումը հետ մղելու համար:

Հակառակորդի գործողությունների որակապես վերահսկումը կնպաստի թշնամու մտադրությունների ժամանակին հայտնաբերմանը և կանխարգելմանը, ինչպես նաև հակառակորդի կրակային խոցման խնդիրների արդյունավետ իրականացմանը: Քանի որ գիշերային սահմանափակ տեսանելիությունը դժվարացնում է հակառակորդի և մարտադաշտի դիտարկումը, խորհուրդ է տրվում վերահսկումը լրացնել գաղտնալսմամբ: Գիշերը ձայնը տարածվում է ավելի մեծ ուժգնությամբ և ավելի մեծ հեռավորությամբ, քան ցերեկը: Գիշերը գաղտնալսմամբ դիտարկումը լրացնելու ունակությունը հատկապես մեծ նշանակություն ունի հակառակորդի գործողությունների բնույթը որոշելու հարցում: Ինչպես գիտեք, ամենակարևոր ձայնային նշանները, որոնցով որոշվում է հակառակորդի գործողությունների բնույթը, հանդիսանում են մարդկանց, մեքենաների շարժման, տարբեր տեսակի զենքերից կրակելու, ինժեներական աշխատանքներ կատարելու և այլնի ընթացքում առաջացած աղմուկները:

Այս հատկանիշներով հակառակորդի գործողությունների գաղտնալսումը կարող է շատ առումներով լրացնել կամ գրավել դիտորդի ուշադրությունը և, դրանով իսկ, լրացուցիչ տեղեկություններ հաղորդել հակառակորդի գործողությունների մասին: Այս առումով մեծ նշանակություն է ձեռք բերում նաև ձայնային քողարկումը, հատկապես հակառակորդի հետ անմիջական շփման պայմաններում:

Գաղտնալսումը, որպես հետախուզության մեթոդ, օգտագործվում է հակառակորդի հետ անմիջական շփման պայմաններում զորքերի գործողությունների ժամանակ և կարող է իրականացվել ունկնդրելով կամ կապի հատուկ տեխնիկական միջոցների կիրառմամբ: Ունկնդրումը լրացվում է զննումով, հատկապես գիշերը և սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում:

Հետախուզումը գաղտնալսմամբ իրականացնում են ստորաբաժանումների և դիտակետերի դիտորդները: Այդ նպատակով կարող են ստեղծվել գաղտնալսման հատուկ կետեր այն զինծառայողներից, ովքեր կարող են լավ կողմնորոշվել գիշերը և լավ լսողություն ունենալ: Կախված առաջադրված խնդիրներից և իրադրությունից գաղտնալսման համար նշանակվում է 2-3 զինծառայողներից բաղկացած խումբ: Այն կարող է ներառել հետախույզներին, ուղղորդողներին և, հազվադեպ դեպքերում, սակրավորներին: Գաղտնալսման վայրերը պետք է տեղակայվեն հնարավորինս հակառակորդին մոտ, այնպիսի հաշվարկով, որ ապահովվեն լսելիության լավագույն պայմանները: Այդ նպատակով անհրաժեշտ է նախապես ուսումնասիրել հակառակորդի գտնվելու վայրի տեղանքն ու դիրքը, մասնավորապես, որտեղ են գտնվում նրա կրակային միջոցները, կրակի ուղղությունը, մեռալ գոտիները, ռելիեֆի առանձնահատկությունները, որոնք կարող են ազդել ձայնի տարածման վրա, գիշերը տեսանելի ուղենիշները, որոշել քամու ուղղությունը, որից հետո նախանշել գաղտնալսման վայրը և դեպի այն շարժման երթուղին: Գաղտնալսման վայր ընտրելիս պետք է հիշել, որ լսելիությունն ավելի լավ է, երբ քամին հակառակորդի կողմից է փչում, ինչպես նաև խոնավ եղանակին, անձրևից հետո, լեռներում, ձմռանը, ջրի մոտ: Ցածրադիր և փակ վայրերում, ինչպիսիք են կիրճերը, ձորակները, խորը խորոչները, անտառում, լեռներում, ջրամբարներում, իհայտ է գալիս այսպես կոչված լսողական խաբեությունը՝ արձագանքներ և այլ գործոններ, որոնք խիստ աղավաղում են հնչյունները:

Գաղտնալսող հետախուզության համար նշանակված զինծառայողները, սուր տեսողությունից և լավ լսողությունից բացի, պետք է ունենան նաև լավ հիշողություն՝ հիշելու իրենց տեսածն ու լսածը, կարողանան որոշել ձայնի աղբյուրը և տարբերակել կարևորն ու իրականը անիմաստից ու սխալից:

Լսելու և ձայնային ու լուսային ազդանշանների իմաստը որոշելու ունակությունը ձեռք է բերվում քրտնաջան մարզումների շնորհիվ: Ձայնի ուղղությունը որոշելու համար խուսափեք գլուխը հաճախակի շրջելուց: Մարդը կարող է որոշել ձայնի ուղղությունը գտնելով այն կարճ ժամանակահատվածը, որն անցնում է մեկ ականջով ընկալելու պահից մինչև մյուսը: Օրինակ, եթե ձայնը ձախ ականջին հասնում է վայրկյանից մի փոքր ավելի շուտ, ապա աղբյուրը ձախ կողմում է, եթե վայրկյանից մի փոքր ավելի շուտ ձայնը լսվում է աջ ականջում, ապա աղբյուրը աջ կողմում է: Երբ ձայնը միաժամանակ հասնում է երկու ականջներին, ապա դրա աղբյուրը գտնվում է առջևում կամ հետևում: Ձայնի աղբյուրի ուղղությունը որոշելու համար նախ պետք է որոշել ձայնի մոտավոր ուղղությունը, գլուխը շրջել այդ ուղղությամբ և նկատել այդ ուղղությամբ հեռավոր կետը: Այնուհետև, ձայնը կրկնվելուց հետո, ճշգրտել դրա ուղղությունը՝ գլուխը թեթևակի ձախ և աջ շրջելով, մինչև աղբյուրը գտնվի առջևում, կամ մինչև այն կարողանաք ճանաչել այլ նշաններով, օրինակ՝ լույսով:

Անհրաժեշտ է հաշվի առնել անձնակազմի կելարից պատրաստված սաղավարտների առկայության հանգամանքը, որոնք լրացուցիչ ձայնային արձագանք են ստեղծում, հատկապես քամոտ եղանակին, և կարող են շփոթեցնել ձայնի աղբյուրի ուղղությունը որոշելու հարցում:

Գաղտնալսման ժամանակ անհրաժեշտ է պահպանել լուսային և ձայնային քողարկումը: Հակառակորդի գործողությունները բնութագրող բոլոր աղմուկներն ու ձայները պետք է հիշել և գրել դիտորդի դիտարկումների մատյանում և վերադառնալիս դրանց մասին զեկուցել ստորաբաժանման հրամանատարին: Եթե դրանք վկայում են հակառակորդի իրադրության և գործողությունների լուրջ փոփոխու-

թյունների մասին, ապա դրանց մասին պետք է անհապաղ տեղեկացնել որոշված ազդանշանով կամ կապի միջոցներով:

Գիշերը հաջողությամբ գործելու համար անհրաժեշտ է հաշվի առնել ոչ միայն գիշերվա մթությանը պայմանավորված բարենպաստ պայմանները, այլև հաշվի առնել դրա բացասական ազդեցությունը նույնպես և, ըստ այդմ, անհրաժեշտ միջոցներ ձեռնարկել մարտական գործողություններն ապահովելու համար:

Գիշերը և սահմանափակ տեսանելիության պայմաններում կողմնորոշվելու եղանակները: Գիշերը կողմնորոշվելու լավ հմտությունները կարևոր պայման են գիշերային մարտական գործողությունների հաջող վարման համար: Մթության մեջ կողմնորոշվելու զգալի դժվարություններ են առաջանում վատ տեսանելիության պատճառով: Աննկատ է մնում այն, ինչ հստակ երևում է ցերեկը: Եվ չնայած տեսողական օրգանները կարող են հարմարվել տարբեր ինտենսիվության լուսավորությանը, դա իրականացվում է շատ դանդաղ: Միայն մթության մեջ մեկ ժամ մնալուց հետո աչքերը սկսում են տարբերակել թույլ երևացող առանձին առարկաները, որոնք սկզբում տեսանելի չէին: Գիշերային տեսողության սրությունը կտրուկ նվազում է ֆիզիկական և նյարդային գերլարվածության արդյունքում: Գիշերային տեսողական սարքերը լիովին չեն փոխհատուցում տեսողության բացերը, քանի որ նրանց գործողությունների շրջանակը սահմանափակ է, և բացի դրանից, մարտական պայմաններում ոչ բոլոր զինծառայողներն են համալրված այդ սարքերով:

Գիշերը տեսողության սրությունը նվազում է: Մթնշաղին և հատկապես մթության մեջ դժվար է տարբերակել բնորոշ, արագ կողմնորոշվելու համար անհրաժեշտ, տեղական առարկաները: Գիշերը աչքը չի տարբերում գույները: Ամբողջ լանդշաֆտը, ինչպես սև և սպիտակ լուսանկարը, ներկայացնում է միայն տարբեր պարզության մոխրագույն երանգների համադրություն: Բնակավայրերը, որոնք օրվա ընթացքում հեշտությամբ ճանաչվում են տանիքների բնորոշ գույնով, գիշերը միաձուլվում են շրջակա տարածքի հետ: Խիտ կանաչ մարգագետինները միաձուլվում են տարբեր գույների դաշտերի հետ: Գիշերը մուգ կանաչ գույնի անտառը կարծես մութ շերտ է, որը հեշտությամբ շփոթվում է դաշտերի հետ: Գիշերը կողմնորոշվելիս կարող եք օգտագործել հիմնականում տեղանքի խոշոր ձևերը, խոշոր առարկաները, ինչպես նաև հորիզոնում տեղակայված առարկաները, որոնք լավ են երևում երկնքի ֆոնին:

Գիշերը կողմնորոշվելիս շատ ավելի դժվար է գնահատել հեռավորությունները և տեղորոշել մոտակա օբյեկտները: Անպատրաստ զինվորները մինչև 50% սխալներ են թույլ տալիս հեռավորությունները գնահատելիս: Կտրտված տեղանքում բլուրները թվում են անընդհատ, մինչդեռ դրանց միջև ընկած ցածրադիր վայրերը անտեսանելի են: Տեսանելի լույսի աղբյուրներից հեռավորությունը թվում է ավելի մեծ, քան իրականում է:

Գիշերը կողմնորոշվելիս նախ պետք է որոշեք ձեր գտնվելու վայրը հորիզոնի կողմերի և շրջակա օբյեկտների նկատմամբ, այնուհետև կողմնացույցի և տեղական առարկաների (էլեկտրական հենասյուներ, մետաղական կոնստրուկցիաներ և այլն) օգնությամբ ճշտեք ձեր շարժման ուղղությունը:

Գիշերը հիմնական ուշադրությունը կենտրոնացած է շարժման նշված ուղղության պահպանման վրա: Դա իրականացվում է կողմնորոշիչների օգնությամբ: Որպես կողմնորոշիչ, դուք կարող եք օգտագործել տեղանքի ցանկացած առարկա և ռելիեֆի մանրամասներ, որոնք բավականին հստակ ուրվագծվում են երկնքի ֆոնին և գույնի ինտենսիվությամբ կտրուկ տարբերվում են շրջակա տարածքում: Առավել կոնստրաստային կողմնորոշիչներն են առանձին տները, եկեղեցիների գմբեթները,

անտառի անկյունները, խոշոր թփուտները, լեռնագագաթները և այլն: Որպես ուղեցույց կարող են օգտագործվել մթության մեջ հստակ տեսանելի գետերի թեքությունները, մայրուղիները և դրանց խաչմերուկները, երկաթուղին և դրա վրա գտնվող առարկաները:

Պայծառ գիշերներին կողմնորոշումն իրականացվում է գրեթե այնպես, ինչպես ցերեկը: Տեղանքի միայն փոքր տարրերը չեն նկատվում, բայց լավ առանձնանում են ռելիեֆի ֆոնին խոշոր մանրամասները և խմբային տեղական առարկաները, որոնք բավարար են ընդհանուր կողմնորոշման համար: Կողմնորոշման համար այսպիսի պայմաններ կան նաև ձմռանը, հատկապես, երբ առկա է շարունակական ձյան ծածկույթը: Մակայն ձյան ծածկույթը զգալիորեն փոխում է տեղանքի և տեղական օբյեկտների բնույթը, ինչը բարդացնում է կողմնորոշումը: Ձմռանը տեղական առարկաները սովորաբար ընտրվում են որպես ուղեցույցներ, որոնք կտրուկ տարբերվում են իրենց գույնով ձյան ֆոնին: Դիտորդները պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնեն «ձնային կուրության» առաջացմանը, երբ տեսողական օրգանների լարումից պատկերը միաձուլվում է մոնոխրոմատիկ պատկերի՝ առանց առանձին տարրերի հայտնաբերման :

Գիշերային մարտական գործողությունների հաջողությունը զգալիորեն կախված է ճիշտ կողմնորոշումից: Գիշերը կողմնորոշումը հեշտացվում է, եթե բավարարվեն հետևյալ պահանջները.

- կողմնորոշումը սկսելուց առաջ պահպանեք ձեր աչքերը պայծառ լույսից (խորհուրդ է տրվում տեղանքում մնալ 20-30 րոպե);

- դիտակետը, որտեղից իրականացվում է կողմնորոշումը, պետք է պաշտպանված լինի լուսնի լույսից;

- քարտեզով կողմնորոշվելիս լուսավորման համար օգտագործեք կապույտ լույս, որը մթության մեջ չի բթացնում տեսողության սրությունը;

- ցանկացած հնարավորության դեպքում, հատկապես մարտի մեկնարկից առաջ, տեղանքում կողմնորոշումն իրականացվում է նախ ցերեկը, ապա՝ մութն ընկնելուն պես: Ցերեկը կողմնորոշիչները ընտրվում են՝ հաշվի առնելով գիշերը դրանք դիտելու հնարավորությունները:

Կողմնորոշվելու հատուկ դժվարություններ են առաջանում տեղաշարժվելիս: Գիշերը տեղաշարժը հիմնականում իրականացվում է քարտեզներում նշված երթուղիներով: Այդ երթուղիներով տրանսպորտային միջոցներով տեղաշարժվելիս պետք է մեծ ուշադրություն դարձնել կողմնորոշմանը, քանզի մեքենայի (մարտական մեքենայի) խցիկից տեսանելիությունը սահմանափակ է: Ճանապարհներով տեղաշարժվելիս բավարար է քարտեզը: Երթուղու հետախուզումը կատարվում է նախապես ցերեկը, իսկ գիշերը առանձին շարասյուներ ղեկավարելու համար նշանակվում են ուղեկցորդներ: Գիշերային տեղաշարժին պետք է նախորդի քարտեզի մանրակրկիտ ուսումնասիրությունը և երթուղու երկայնքով անհրաժեշտ կողմնորոշիչների ընտրությունը:

Մայրուղիներով և քաղաքներով երթևեկելիս նույնպես նշվում են կողմնորոշիչներ: Երթուղիները պետք է բաժանվեն հատվածների՝ նշելով կիլոմետրաժը: Յուրաքանչյուր հատվածի երկարությունը կախված է տեղանքից: Առանձին հատվածները, որպես կանոն, պետք է ավարտվեն այն կետերում, որտեղ երթևեկության ուղղությունը կտրուկ փոխվում է:

Շարժման ընթացքում մեքենայի հրամանատարը անընդհատ ստուգում է քարտեզը՝ հետևելով սահմանված անցակետերի անցմանը: Այն վայրերում, որտեղ

կողմնորոշումը պահանջում է հատուկ զգուշություն, պետք է կանգ առնել և դուրս գալ մեքենայից: Եթե կանգառների ժամանակ կողմնացույց եք օգտագործում, դա պետք է արվի մեքենայից 15-20 մետր հեռավորության վրա՝ զենքը մեջքին:

Եթե օրվա ընթացքում հնարավոր չէ նախապես հետախուզել երթուղին, առանձին շարասյուների ղեկավարները պատրաստում են գիշերային երթի մանրամասն սխեմաներ, որոնցում նշվում են տեղանքի բոլոր կարևոր առանձնահատկությունները և կողմնորոշիչները: Ընտրված կողմնորոշիչները և դրանց միջև հեռավորությունները նշվում են սխեմաներում:

Շատ ավելի դժվար է կողմնորոշվել արտաճանապարհային պայմաններում: Այս դեպքում մեծ նշանակություն է ձեռք բերում շարժման ճիշտ ուղղության պահպանումը և ժամանակին նշված տարածք (բնագիծ) դուրս գալը (հասնելը): Շարժման ընթացքում կողմնորոշվելու ամենահարմար և արագ միջոցը կողմնացույցի միջոցով ուղղությունը որոշելն է:

Գիշերը, որպես կանոն, շարժը կատարվում է ուղիղ գծով: Բայց, հաշվի առնելով դժվարին հատվածների առկայությունը (ժայռեր, ձորեր և տեղանքի այլ ծալքեր), որոնք բացառում են ուղիղ գծով շարժվելու հնարավորությունը, պետք է նշանակվեն մեծ թվով ուղիղ կարճ հատվածներ, որոնք սահմանափակված են համապատասխան կողմնորոշիչներով: Գիշերը կողմնորոշման համար կանգառներն ավելի հաճախ են կատարվում, քան ցերեկը:

Հատկապես առանձնացվում են տեղանքի այն հատվածները, որտեղ ենթադրվում է շեղվել տվյալ ուղղությունից՝ անանցանելի վայրերի առկայության կամ այլ պատճառներով:

Երթուղու առանձին հատվածների համար նշվում են՝

- ազիմուտը;
- հեռավորությունը մետրերով (կիլոմետրերով), երբեմն՝ քայլքով;
- երթուղու առանձին հատվածներն ավարտելու ժամանակը, հաշվի առնելով մարտական իրավիճակը և տեղանքը;
- ճանապարհների առկայությունը և բնույթը:

Շարժման ընթացքում անցած ժամանակը և հեռավորությունը համեմատվում են սխեմայի հետ: Նշված հեռավորությունը մինչև կողմնորոշիչը անցնելը, չգտնելով այն, պետք է փնտրեք շուրջբոլոր, որի շառավիղը հավասար է կողմնորոշիչը անցած հեռավորության 1/10-ին: Այս սխալը որոշվում է կողմնացույցի անձիշտ ցուցմունքով: Երթուղու մեկ կիլոմետրի վրա 1°-ի սխալը կարող է հավասար լինել մոտ 20 մ շեղման:

Մարտական գործողությունների ընթացքում շարժման ճիշտ ուղղության պահպանումը սովորաբար ապահովվում է կողմնորոշիչների լուսավորությամբ (լուսային կողմնորոշիչով): Կողմնորոշիչները որոշվում (դրվում) են գործերի տեղաշարժի ուղղությամբ բնագծերից դուրս և առաջադրանքի ամբողջ խորության վրա:

Հարձակման ուղղությունները ստորաբաժանումներին ցույց տալու համար օգտագործվում են լուսարձակներ: Գլխավոր ուղղությունը նշվում է կողմնորոշիչների վերին մասում՝ երկու ճառագայթների հատմամբ: Լուսարձակների օգնությամբ ուղղությունը նշվում է որոշակի ընդմիջումներով՝ համաձայն հաստատված պլանի կամ կանչի: Զորքերին հարձակման ուղղությունները ցույց տալու համար լուսային ուղենիշներ ստեղծելիս ելնում են մեկ ուղենիշ գետահատածք մեկ գումարտակի համար հաշվարկից:

Ստորաբաժանումների կողմնորոշման և գիշերը մարտական կառավարման համար մեծ նշանակություն ունի այն սահմանների նշումը, որոնց վրա հաջորդաբար

դուրս են գալիս հարձակվող ստորաբաժանումները: Անցնելով հաջորդ բնագիծը՝ առաջին շարակարգը պայմանական լուսային ազդանշանով նշում է իր գտնվելու վայրը: Բայց պետք է նշել, որ գիշերային մարտի ժամանակ հակառակորդը կարող է օգտագործել նույն ազդանշանները՝ յուրային զորքերը մոլորության մեջ գցելու նպատակով: Այս դեպքում պետք է նշանակվեն պահեստային ազդանշաններ (երկու գույն), որոնք տրվում են վերադաս շտաբի հրամանով:

Մարտի ընթացքում հատուկ ուշադրություն պետք է դարձնել ականապատ դաշտերի և այլ խոչընդոտների հաղթահարմանը: Ականապատ դաշտերում անցումները և շրջանցումները նշվում են լուսային ցուցանակներով կամ լապտերներով, որոնց լույսն ուղղված է դեպի յուրային ստորաբաժանումների շարժումը: Հարևան գումարտակների կցատեղերը ապահովող ստորաբաժանումները պետք է նշեն թևերը, որպեսզի կանխեն մարտական կարգերի խառնումը: Դա անելու համար կարող էք օգտագործել լուսավորության նշաններ, որոնք կցված են հագուստին (թևերին, մեջքին), զենքին և այլ տեղեր: Մարտական տեխնիկայի վրա նշվում է իրանին կամ ետնամասում այնպիսի հաշվարկով, որ միայն յուրային զորքերը կարող են տեսնել դրանք:

Գիշերային մարտի ընթացքում ճիշտ կողմնորոշումը զգալիորեն նպաստում է մարտական առաքելությունների հաջող կատարմանը: Որպեսզի գիշերը կողմնորոշվելու հետ կապված բոլոր գործողությունները զորքերի համար սովորական դառնան, գիշերային պարապմունքներն ու դասընթացները միշտ պետք է իրականացվեն անձանոթ տարածքում, գիշերվա տարբեր ժամերին և օդերևութաբանական տարբեր պայմաններում: Զորքերը պետք է կարողանան արագ կողմնորոշվել անհայտ տեղանքում, ճիշտ պահպանել շարժման ուղղությունը և առաջադրանքները կատարել գիշերվա դժվարին պայմաններում: Յուրաքանչյուր ստորաբաժանումում նպատակահարմար է պատրաստել մի քանի զինծառայողների, որոնք մյուսներից ավելի լավ են կողմնորոշվում մթության մեջ և արագ են տեղաշարժվում անհայտ տեղանքով: Զորքերը լավագույն փորձը ստանում են գիշերային մարտական գործողությունների անմիջական մասնակցությամբ:

4. Գիշերային մարտում հակառակորդի դիտարկման և լուսավորման միջոցների դեմ պայքարի միջոցառումներ

Հակառակորդի ռադիոէլեկտրոնային և ջերմատեսիլ միջոցների, գիշերային տեսանելիության սարքերի և լուսավորման միջոցների դեմ պայքարը մշտապես իրականացվում է բոլոր տեսակի մարտերում և ներառում է հետևյալ միջոցառումները.

- հետախուզում;

- հակառակորդի ռադիոէլեկտրոնային և ջերմատեսիլ միջոցների, գիշերային տեսանելիության սարքերի, հրետանային (ականանետային) մարտկոցները, որոնք կարող են կրակ վարել լուսածիր արկերով (ականներով), լուսարձակող կայանքներով տանկերի և սովորական և ինֆրակարմիր ճառագայթման լուսարձակող կայանքների ճնշում (ռչնչացում);

- օդում լույս արձակող արկերի, ականների և պարաշյուտներով նետվող ավիացիոն լուսավորող ռումբերի ռչնչացում;

- գիշերային տեսանելիության սարքերի, դիտակետերի կուրացում;

- լույսաքողարկող վարագույրների տեղադրում յուրային գորքերի ճակատից առաջ;

- հակառակորդի տեղակայման վայրերում, ծավալման բնագծերում և հենակետերում հրդեհների օջախների ստեղծում:

Մարտի ժամանակ հայտնաբերված հակառակորդի ռադիոէլեկտրոնային և ջերմատեսիլ միջոցները, գիշերային տեսանելիության սարքերը և լուսավորող այլ միջոցները խոցվում են անմիջապես: Հրետանային (ականանետային) մարտկոցների ճնշումը, որոնք կրակում են լուսածիր ռումբերով (ականներով), սովորաբար իրականացվում է հրետանային խմբերի, ինչպես նաև մարտական ուղղաթիռների և այլ կրակային միջոցներով, որոնք ունակ են կատարել այս առաջադրանքը իրավիճակի հատուկ պայմաններում:

Հակառակորդի լուսավորվող գիշերային տեսանելիության սարքերը, դրանց վրա տեղադրված օբյեկտների հետ միասին, ոչնչացվում են ուղիղ կրակով՝ օգտագործելով գիշերային նշանոցները:

Հակառակորդի չլուսավորվող գիշերային տեսանելիության սարքերը, երբ օբյեկտները խոցվում են լուսավորության միջոցներով, իրականացվում է գիշերային նշանոցներով կրակելով հակառակորդի կրակոցներից առաջացած բոկոմների ուղղությամբ:

Սովորական և ինֆրակարմիր ճառագայթման լուսարձակման կայանքները, լուսարձակման կայանքներով տանկերը ոչնչացվում են ուղիղ կրակով: Մոտ հեռավորություններից նրանք խոցվում են հրաձգային զինատեսակների կրակով, իսկ հակառակորդի մարտակարգերի խորքում գտնվողները՝ հրետանիով և ավիացիայով: Եղանակային բարենպաստ պայմաններ դեպքում նրանք կուրացվում են ծխածածկույթի միջոցով: Հակառակորդի լուսարձակման կայանքների ուղղությամբ նպատակային կրակ վարելու համար օգտագործվում են լուսային գտիչներ:

Լուսավորող արկերի և ականների պարաշյուտները ոչնչացվում են օդում՝ հրաձգային զենքերից, իսկ ավիացիոն լուսավորող ռումբերի պարաշյուտները՝ ՀՕՊ ստորաբաժանումների և զենիթային գնդացիրների կրակով: Ոչնչացմանը կարող են միանալ նաև օդում գտնվող յուրային ավիացիայի և ուղղաթիռների ուժերը: Լուսավորող ավիացիոն ռումբեր կրող ինքնաթիռները ոչնչացվում են ՀՕՊ-ի բոլոր միջոցներով:

Հակառակորդի գիշերային տեսանելիության սարքերի, կրակի կառավարման համակարգերի կուրացումը իրականացվում է հակառակորդի թիրախների (օբյեկտների) առջև լուսավորության սարքավորումներ օգնությամբ՝ բարձր լուսավորություն ստեղծող լուսային վարագույրներ տեղադրելով, իսկ երբեմն լուսային ֆիլտրերը նախօրոք հանած տանկի լուսարձակներից՝ պարբերաբար 10 վայրկյանի ընթացքում ուղղակիորեն թիրախի վրա ուղղելով:

Հակառակորդի ինֆրակարմիր համակարգերի լուսային խանգարումներ ստեղծելու համար լույսի աղբյուրները պետք է տեղադրվեն գետնին դրանցից 800-1000 մ հեռավորության վրա՝ 100 մ միջակայքով: Ավելի կարճ հեռավորության դեպքում միջակայքը կրճատվում է մինչև 50 մ:

Հրդեհի օջախների ստեղծումը, որպես հակառակորդի կուրացման աղբյուրներ, իրականացվում է հրետանու և ավիացիայի միջոցով՝ հրկիզող արկերի, ավիացիոն ռումբերի և բաքերի օգտագործմամբ, ինչպես նաև հակառակորդի

թիկունքում գործող հետախուզական խմբերի կողմից հակառակորդի գտնվելու վայրում, առաջխաղացման երթուղիներում, տեղակայման բնագծերում և այլն:

Գիշերային մարտի (գործողությունների) ընթացքում հակառակորդի դիտարկման միջոցների կուրացումը (լուսավորությունը) կազմակերպելու համար, բացի թվարկված միջոցառումներից, պետք է օգտագործեք նաև ձեր հատուկ միջոցառումները, մասնավորապես.

- հակառակորդի հրամանատարական-դիտակետերի (էլեկտրասպտիկական միջոցների) և կրակային միջոցների կուրացումը ձեռք է բերվում, երբ լուսավորող արկերի (ականների) ջահերը վառվում են գետնին կուրացման ենթակա օբյեկտի առջև՝ 100-150 մ հեռավորության վրա;

- գետնին դրված (ընկած) ջահի այրումը 100 մ շառավղով ստեղծում է այնպիսի ուժեղ լուսավորություն, որը բացառում է նշանառու կրակի վարումը և մարտադաշտի դիտումը: Կուրացման պրոցեսը պահպանվում է ոչ միայն այն ժամանակ, երբ ջահը այրվում է 30 — 40 վրկ, այլև դրա մարումից հետո (աչքերի հարմարեցումը տեղի է ունենում մոտ 30 վրկ հետո): Հետևաբար, շարունակական կուրացման հասնելու համար հրետանու հրաձգության տեմպը պետք է լինի 1 համազարկ/րոպե: Կրակոցները կատարվում են մարտկոցների համազարկերով՝ մինչև 100 մ հովհարային միջակայքով;

- հակառակորդի էլեկտրոնային-օպտիկական սարքերը կուրացվում են թշնամու տարածքում 0.4 ԼԿ լուսավորությամբ: Մա իրականացվում է մինչև 1800 մ շառավղով արկի (ականի) լուսարձակի միջոցով: Էլեկտրոնային-օպտիկական սարքերի անընդհատ կուրացման գոտի ստեղծելու համար հովհարային միջակայքը սահմանվում է 2000 մ:

- հակառակորդի ՀՏՀՀ-ն կուրացնելու համար ջահը պետք է այրվի գետնին 800-1000 մ հեռավորության վրա, 100 մ հովհարային միջակայքով:

Եթե ջահի այրման կետերի հեռավորությունը ավելի քիչ է, ապա հովհարային միջակայքը սահմանվում է 50 մ: